

Paulina Waszkiewicz <https://orcid.org/0000-0002-2843-0614>

Uniwersytet Gdański

INFORMACJE UDOSTĘPNIANE PUBLICZNIE W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH A CYBERSTALKING. STUDIUM PRZYPADKU

Abstract

INFORMATION THAT IS PUBLICLY AVAILABLE ON SOCIAL MEDIA AND CYBERSTALKING. CASE STUDY

This article will discuss the topic of cyberstalking, which currently does not have a clear legal definition, neither scientific nor linguistic. Nowadays, various behaviors may be referred to as cyberstalking, which undoubtedly does not make it easier for law enforcement authorities to catch potential perpetrators. The text will analyze the behavior of a Polish TikTok user nicknamed Diskorolka in terms of criminal liability for cyberstalking. Using primarily the dogmatic-legal method, i.e. through the interpretation of legal acts and jurisprudence of the authors' criminal law, analyzes in the text of the behavior. In the article, the author will also refer to statistics on cyberstalking.

Keywords: stalking, cyberstalking, internet, criminal law, social media

JEL: K14

Wprowadzenie

Współcześnie choćby intuicyjnie można określić, jakie czyny popełniane przez człowieka określa się mianem stalkingu. Poza tym sprawca stalkingu musi się liczyć z grożącą mu odpowiedzialnością karną za zachowanie względem ofiary. Obecnie samo pojęcie stalkingu jest na tyle szerokie, że nie sposób jest określić jednoznacznie zamkniętego katalogu zachowań potencjalnego sprawcy (Worona, 2020, 288). Według Jolanty Kosińskiej

(...) stalking to zamierzone nękanie przez rozmowy telefoniczne, SMS-y, e-maile czy listy, któremu towarzyszą groźby i agresywne zachowania, śledzenie, obserwowanie,

podglądanie, wywołujące u ofiary negatywne emocje, od strachu po skrępowanie. Sam stalking charakteryzuje się szerokim spektrum nietypowych, zawsze jednak uciążliwych czy nawet powodujących strach zachowań, od natrętnych telefonów przez wysyłanie niechcianych prezentów czy kwiatów, po bardziej skrajne zachowania typu śledzenie, podglądanie, groźby lub działania mające na celu szkodę ofiary. Stalker, czyli prześladowca, po prostu zamienia cudze życie w koszmar, nie interesuje go reakcja otoczenia, dopóki nie przybierze ona stosownej formy procesowej w postaci zastosowania np. środków przymusu (Kosińska, 2008, s. 33).

Nie sposób się nie zgodzić z taką definicją, lecz stanowi ona jedynie punkt wyjścia do dalszych rozważań, gdyż jest to modelowe wyjaśnienie zjawiska, niepełne, a stanowiące pewne ogólne wyobrażenie dotyczące problematyki.

Nie mniej kłopotliwa jest kwestia cyberstalkingu, który w piśmiennictwie traktowany jest jako:

- pewna odmiana stalkingu (Worona, 2020, s. 344);
- nowy typ zachowania prawnokarnie relewantnego o zaawansowanym stopniu społecznej szkodliwości (Brzezińska, 2021, s. 40);
- cyberprzestępstwo/przestępstwo internetowe (Radoniewicz, 2016, s. 122; Filipkowski, 2019, s. 526).

Ponadto według Brunona Hołysta cyberstalking jest pojęciem tożsamym z cybernękaniem i oba te zachowania powinno się penalizować (Hołyst, 2015, s. 104). Co jeszcze istotne, to fakt, iż „skutki ciągłego nękania są bardzo dotkliwe, zwłaszcza dla młodych ludzi. Zwalczanie uporczywego nękania przez Internet w Polsce jest nieskuteczne i długotrwałe, co skutkuje poczuciem bezkarności” (Sobczak, Kakareko, 2018, s. 195). Jacek Sobczak słusznie wskazał na luki prawne występujące w polskim ustawodawstwie, a związane ze zjawiskiem cyberstalkingu. Niektóre z nich zostaną omówione w dalszej części artykułu.

Rozwój mediów społecznościowych oraz powszechny dostęp do internetu coraz młodszych osób wpływa również na rozwój przestępczości. W niniejszym artykule przeanalizowane zostanie zachowanie jednego z tiktokerów o pseudonimie Diskorolka, któremu inni twórcy zarzucili popełnienie przestępstwo cyberstalkingu.

W konsekwencji celem niniejszego artykułu jest uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Czym się charakteryzuje cyberstalking?
- Czy osoby publikujące w sieci treści dotyczące własnej osoby są bardziej narażone na stanie się ofiarą cyberstalkera?
- Jak należy kwalifikować odpowiedzialność prawnokarną tiktokera Diskorolki?
- Czy udział w „prześwietleniach” powinien wiązać się z odpowiedzialnością karną?
- Jakie są trudności prawne związane ze zwalczaniem cyberstalkingu?

W artykule przeanalizowano zachowanie tiktokera Diskolorolki, a także dokonano wykładni kodeksu karnego (dalej: k.k.)¹ w zakresie art. 190a. Uwzględniono przy tym także stanowiska innych influencerów² odnoszących się do działalności Diskolorolki, którzy tworzą na platformach YouTube lub TikTok. Odwołano się także do orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz statystyk dotyczących stalkingu. Na tej podstawie scharakteryzowano jedną z postaci cyberstalkingu rozumianą niekiedy jako pochodną stalkingu, a także wskazano, z jakimi negatywnymi skutkami może się wiązać to zjawisko. Dokonano również analizy prawnej pod kątem możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej.

1. Diskolorolka i „prześwietlenia”

Hubert Gruszczyński publikuje filmiki przede wszystkim na TikToku pod nickiem Diskolorolka. Pod tym samym pseudonimem działa na YouTube. Aktualnie Gruszczyński posiada na pierwszym z portali 237 400 obserwujących³, na drugim zaś – 7190 subskrybentów⁴. Diskolorolka prowadzi także swój fanpage na Facebooku, który obserwuje 2100 osób⁵. Twórca działa w sieci już od 2015 roku, na co wskazuje data utworzenia jego konta na YouTube. Jednakże dzięki publikowaniu treści na TikToku od 2018 roku jego popularność stopniowo rosła.

Trudno jest jednoznacznie zakwalifikować działalność Diskolorolki. Na swoich profilach publikuje bowiem różne treści. Na jego kontach w mediach społecznościowych w formie krótkich filmików pojawiają się między innymi żarty, jego przemyślenia, polemiki, komentarze czy własne utwory muzyczne. Bardzo dużą część swojej internetowej twórczości skupił na dyskusjach w związku z pandemią COVID-19. Na jego kanałach nie brakuje treści politycznych, niekiedy wręcz budzących kontrowersje.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2022 poz. 1138).

² „Influencerem możemy w skrócie określić osobę wpływową, mającą możliwość wpływu na decyzję czy opinię innych. Takie zdefiniowanie influencera jest jednak nieco kłopotliwe. W praktyce bowiem każdy z nas posiada możliwość wpływania na decyzje innej osoby. W znacznie szerszym kontekście influencer już nie tylko wpływa, ale także posiada trwałe relacje z masowymi odbiorcami, którzy bardzo silnie się z nim utożsamiają. Wyrażonym przez siebie zdaniem potrafi umiejętnie oddziaływać na opinie skupionej wokół swojej osoby społeczności. Zamiennie możemy określać taką osobę przywódcą bądź liderem opinii. Dlatego przyjmijmy, że influencerem jest najczęściej osoba, która ma bloga, vloga, konto na YouTube, Snapchacie lub innym portalu społecznościowym, i może swoją opinią wpłynąć na grono co najmniej kilkuset osób” – definicja terminu „influencer”. Zob. szerzej: B. Kawalec, *Kim jest Influencer? Po zasięgach i charyzmie ich poznacie*, <https://www.whitepress.pl/baza-wiedzy/275/kim-jest-influencer-po-zasięgach-i-charyzmie-ich-poznacie> (dostęp: 18.03.2022).

³ Profil Diskolorolki na TikToku: <https://www.tiktok.com/@diskolorolka> (dostęp: 16.01.2022).

⁴ Profil Diskolorolki na YouTube: <https://www.youtube.com/c/DiskolorolkaOficjalny> (dostęp: 16.01.2022).

⁵ Profil Diskolorolki na Facebooku: <https://www.facebook.com/diskolorolka> (dostęp: 16.01.2022).

Trudno określić, ile zachowań Diskorolki wzbudza wątpliwości prawne. Wynika to z faktu, iż część swoich filmików zdecydował się usunąć lub serwisy, w których publikował, same zdecydowały się na taki krok. Obecnie dostępne są filmy z grudnia 2020 roku, w których Diskorolka dokonuje „prześwietlania” mniej lub bardziej znanych tiktokerów.

„Prześwietleniem” Diskorolka określa krótkie filmiki, podczas których udostępnia informacje na TikToku o innych twórcach. Informacje przekazane przez Diskorolkę w filmie dotyczą między innymi: kont na innych portalach społecznościowych, miejscowości zamieszkania, statusu rodzinnego, aktywności zawodowej, imion rodziców, a nawet wykonywanego zawodu. Podaje on jednak także ciekawostki dotyczące bardziej intymnych sfer życia influencerów, mianowicie dane o przeszłości kryminalnej, przebywaniu w niektórych środowiskach czy o ostatniej wakacyjnej podróży⁶.

Udostępnianie powyższych informacji nie było jednak na początku problemem zarówno dla widowni Diskorolki, jak i dla innych influencerów. Kłopot pojawił w pierwszym kwartale 2021 roku, kiedy to Diskorolka zaczął publicznie udostępniać informacje dotyczące okolicy, w której zamieszkują osoby przez niego „prześwietlane”⁷. Nie podawał wprawdzie adresu zamieszkania, ale udostępnione przez niego dane sprawiły, że fani zaczęli nachodzić twórców w ich własnych domach.

Działalność Diskorolki spotkała się z krytyką zarówno na serwisie YouTube, jak i na TikToku. Na pierwszej platformie głos zabrali m.in. Prostracja⁸, Revo⁹, Mandzio¹⁰ czy Konopsky¹¹, którzy jednoznacznie negatywnie ocenili działalność Diskorolki, zarzucając mu przede wszystkim popełnienie przestępstwa stalkingu (bądź cyberstalkingu), nieszanowanie prywatności osób rozpoznawalnych, a tak-

⁶ Takie informacje Diskorolka przekazuje swoim widzom między innymi w filmach dotyczących Tymka Kasprzyka, Gabriela Tadeusza Bystrzyckiego (cesarz_narcyz) czy Piotra Lisowskiego (Mua_boy).

⁷ Udostępnił lokalizację miejsca zamieszkania tiktokerki Marii Jeleniewskiej, podając nazwę osiedla, na którym młoda twórczyni mieszkała. Nazwę osiedla zauważył, kiedy podczas kręcenia jednego z jej filmików przez chwilę kamera influencerki była skierowana na okno. Film ten został usunięty przez administrację TikToka. Okazało się, iż Jeleniewska od jakiegoś czasu nie mieszka w tym miejscu. Diskorolka zatem odnalazł jej nowe miejsce zamieszkania i je również udostępnił. Oczywiście nie podając konkretnego adresu. Drugi film również został usunięty. Oba filmy według administracji naruszały regulamin TikToka.

⁸ Prostracja, *DISKOROLKA – jak zostać STALKEREM?*, <https://www.youtube.com/watch?v=IY9yj-nfgmE> (dostęp: 17.01.2022).

⁹ Revo, *DISKOROLKA zaorał PROSTRACJĘ? (JELENIEWSKA, PASIEK, DOBRAFAZA)*, <https://www.youtube.com/watch?v=HDnCuok2Jfw> (dostęp: 17.01.2022).

¹⁰ Mandzio, *MANDZIO OGLĄDA FILM PROSTRACJI – DISKOROLKA – jak zostać STALKEREM?*, <https://www.youtube.com/watch?v=EmvhbzjmJXyY&t=786s> (dostęp: 17.01.2022).

¹¹ Konopsky, *NAJGORSZY STALKER POLSKIEGO INTERNETU (NITRO KONTRA RIOT, PLANY FRIZA, EDP UPDATE, LOGAN PAUL)*, <https://www.youtube.com/watch?v=IoR0x-mhCNQ> (dostęp: 17.01.2022).

że pokazywanie młodym widzom, w jaki sposób dotrzeć do informacji udostępnianych przez Diskorolkę podczas „prześwieśleń”.

Krytycznie wobec Diskrolki wypowiedzieli się również twórcy na TikToku, gdzie głos zabrali między innymi Pasiek¹² czy DobraFaza¹³. Pasiek stanął w obronie osób, których adresy niejako zostały udostępnione. Powoływał się przede wszystkim na fakt, że jego adres również kiedyś został udostępniony widzom. Wówczas młodsza widownia zdecydowała się nachodzić influencera w domu, zaburzając tym jego poczucie bezpieczeństwa, a także bezpieczeństwa domowników (w tym chorej babci). TikToker podkreślił, że musiała interweniować policja, gdyż nachodzenie go w mieszkaniu stopniowo się nasilało. Z kolei DobraFaza to influencerka, która została „prześwietlona” przez Diskorolkę. Udostępniono informację o okolicy jej miejsca zamieszkania bez wskazywania dokładnego adresu. Nie przeszkodziło to jednak niektórym widzom ustalić konkretnie, gdzie mieszka ich idolka. W swojej argumentacji DobraFaza podała między innymi fakt, że cierpi na nerwicę lękową, a przez „prześwieślenie” zagrożona jest jej bezpieczna strefa, jej azyl. Wszyscy wymienieni wyżej twórcy zgodnie uznają twórczość Diskorolki za szkodliwą. Dodatkowo wskazują, że całe godziny spędza on na wyszukiwaniu takich informacji, które często umykają zwykłemu widzowi. On jednak nadal przeszukuje całe profile i analizuje je. Następnie naprowadza swoją młodą widownię na to, w jaki sposób uzyskać wrażliwe dane dotyczące innych twórców.

Gruszczynski w odpowiedzi na zarzuty wskazuje, że dokonuje jedynie *researchu* na podstawie danych dobrowolnie udostępnionych przez influencerów. Do takich informacji może według niego dojść każdy, kto ma chwilę czasu i chęci. W ten sposób Diskorolka ostrzega także inne osoby, aby uważały na to, co publikują w internecie. Dodatkowo pokazuje, jak wchodzi w posiadanie takich, a nie innych danych. Pod niektórymi filmami z serii „prześwieślenie” sam twórca umieszcza hashtag¹⁴ „stalking”.

¹² Profil Pasieka na TikToku: <https://www.tiktok.com/@pasiekofficial> (dostęp: 17.01.2022).

¹³ Profil Ewy Zawady (DobraFaza) na TikToku: <https://www.tiktok.com/@dobrafaza> (dostęp: 17.01.2022).

¹⁴ „Hashtag – słowo lub kilka słów kluczowych, poprzedzonych specjalnym symbolem #, potocznie nazywanym kratką. Z języka angielskiego symbol # oznacza hash. Jest to wygodny i prosty sposób na podkreślenie głównej myśli swojej publikacji, odniesienie jej do określonego tematu. To także świetne narzędzie, które umożliwia łatwe znalezienie interesującego nas tematu w wyszukiwarkach online. Przykłady hashtagów: #kosmetyki, #zdrowejedzenie, #sklepinternetowy #agencjareklamowa #marketing, itp. Po kliknięciu w nich użytkownik widzi nieograniczoną liczbę wiadomości zawierających taki hashtag”. Zob. szerzej: S. Mroczek, *Co to jest hashtag i do czego on służy?*, <https://www.angelsadvertising.pl/co-to-jest-hashtag-i-do-czego-on-sluzyl/> (dostęp: 17.01.2022).

2. Stalking i cyberstalking – regulacje prawnokarne

Przestępstwo stalkingu określone jest w art. 190a k.k. Zostało ono wprowadzone do tego aktu prawnego Ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny¹⁵. Pierwszy paragraf art. 190a k.k. wprowadzono do polskiego porządku prawnego w brzmieniu: „Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Jest to powszechny i podstawowy typ czynu zabronionego. Oznacza to, że potencjalnie każda poczytalna osoba dorosła¹⁶ może być sprawcą czynu określonego w tym paragrafie. Znamienne w tym typie czynu zabronionego jest występowanie skutku. Mianowicie skutkiem działania sprawcy jest wzbudzenie poczucia zagrożenia u ofiary lub istotne naruszenie prywatności osoby pokrzywdzonej¹⁷. Nie wystarczy zatem samo działanie sprawcy polegające na uporczywym nękanu ofiary. Nie będzie stalkingiem sytuacja, kiedy ofiara zgadza się na zachowanie sprawcy bądź zachowanie sprawcy nie wzbudza w ofercie poczucia zagrożenia lub istotnego naruszenia jej prywatności. Co ważne, musi istnieć związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy działaniem sprawcy a wystąpieniem określonego stanu rzeczy po stronie ofiary. Ponadto irrelevantne jest wzbudzenie takiego odczucia u osoby trzeciej, niebędącej ofiarą. Nie należy jednak tego mylić z przedmiotem przestępstwa, który dotyczy wolności nie tylko konkretnej nękanego osoby, lecz także osoby jej najbliższej. Przepis ten wyróżnia bowiem dwa typy ofiar.

W paragrafie drugim ustawodawca również wprowadził powszechny i podstawowy typ czynu zabronionego. Zgodnie z powyższym przepisem „Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej”. W następnych paragrafach wprowadzono odpowiedzialność karną za typ kwalifikowany (Mozgawa, Budyn-Kulik, 2012, s. 19–20) przestępstw określonych w paragrafach 1 i 2 – kiedy następstwem powyższych czynów jest targnięcie się ofiary na własne życie. Nie jest zatem konieczne, aby pokrzywdzony odebrał sobie życie. Aby przypisać odpowiedzialność karną sprawcy, wystarczy próba samobójcza. Tryb ścigania w przypadku przestępstw podstawowych i powszechnych, a określonych w dwóch pierwszych paragrafach określa paragraf 4 art. 190a. Zgodnie z nim przyjęto tryb wnioskowy, co oznacza, że ściganie sprawcy stalkingu możliwe jest po złożeniu odpowiedniego wniosku przez pokrzywdzonego. Inaczej kwestia wygląda,

¹⁵ Art. 1 pkt 2 Ustawy z 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2011 nr 72 poz. 381).

¹⁶ W rozumieniu Kodeksu karnego dorosłym jest osoba, która ukończyła 17 lat. W niektórych przypadkach nieletni po ukończeniu 15. roku życia jest traktowany jak dorosły (w tej drugiej sytuacji należy rozważyć art. 10 § 2 k.k., który jednak nie ma zastosowania do art. 190a k.k.).

¹⁷ O przedmiocie ochrony art. 190a Kodeksu karnego szerzej zob. Kulesza, 2014, s. 34–50.

kiedy ofiara targnie się na własne życie. Wówczas ściganie następuje z urzędu (szerzej zob. Budyn-Kulik, 2020)¹⁸.

W 2020 roku po wybuchu światowej pandemii COVID-19 polski ustawodawca zdecydował się zmodyfikować trzy pierwsze paragrafy art. 190a Kodeksu karnego¹⁹. Wówczas prowadzono do paragrafu pierwszego elementy poczucia poniżenia i udręczenia, natomiast w paragrafie drugim dodano zwrot „inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana”. Podwyższono również karalność czynów określonych w art. 190a § 1–3 (szerzej zob. Marek, 2020).

Cyberstalking to forma stalkingu, która w ostatnim czasie mocno ewoluuje ze względu na postęp technologiczny (Cyrklaff-Gorczyca, 2017, s. 202). Powszechność dostępu do internetu tylko sprzyja stalkerom w popełnianiu przestępstw, a także ułatwia dostęp do ofiar. Nie muszą się bowiem fizycznie do nich zbliżać, aby negatywnie na nie oddziaływać. Według Jarosława Grotha obecnie najpopularniejszymi formami cyberstalkingu są:

- uporczywe przysyłanie niechcianych wiadomości,
- nękanie za pośrednictwem serwisów czatowych,
- poszukiwanie informacji o ofierze w internecie,
- publikowanie w internecie informacji na temat ofiary,
- rozpowszechnianie za pośrednictwem internetu fałszywych informacji,
- zamawianie towarów lub usług w imieniu ofiary,
- kradzież tożsamości,
- skłanianie innych do dręczenia ofiary (Groth, 2010, s. 87–89).

Groth podkreśla jednak, że owo wyliczenie nie ma charakteru enumeratywnego i zawiera jedynie przykładowe zachowania. Oznacza to, że katalog czynów, które możemy określać mianem stalkingu, jest znacznie szerszy.

3. Stalking w orzecznictwie Sądu Najwyższego

Pomimo dość powszechnie znanego zjawiska stalkingu i jego coraz częstszego występowania sądy wciąż mają wątpliwości dotyczące zaklasyfikowania danego zachowania jako przestępstwa z art. 190a §1 Kodeksu karnego. Wynika to, jak wspomniano na początku, z nieprecyzyjnych zwrotów użytych w powyższym przepisie. Orzecznictwo Sądu Najwyższego (dalej: SN) jest bogate w tej kwestii²⁰. Zgodnie ze

¹⁸ Więcej o nowych znamionach przepisu art. 190a k.k. po nowelizacji, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2020/arttykul/nowe-znamiona-nekania-z-art.-190a-1-kodeksu-karnego> (dostęp: 18.03.2022).

¹⁹ Art. 13 pkt. 2 ustawy z 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 568).

²⁰ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2020 r. (sygn. akt III KK 266/20), Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2015 r. (sygn. akt V KK 329/15), Postanowienie Sądu Najwyższego

stanowiskiem SN w przypadku trudności przy definicji „prawa do prywatności” należy odwołać się do powoływanej w piśmiennictwie rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 42 z 1970 roku, gdzie uznano, że prawo do prywatności wyraża się przede wszystkim w prawie do prowadzenia własnego życia z minimum ingerencji. Obejmuje prywatne, rodzinne i domowe życie, fizyczną i psychiczną integralność, honor i reputację, prawo do tego, aby nie być przedstawianym w fałszywym świetle, do nieujawniania zarówno faktów obojętnych, jak i kłopotliwych, do zakazu publikacji bez zgody własnej wypowiedzi i wizerunku, ochronę przed ujawnianiem informacji przekazanych lub otrzymanych w warunkach poufności.

I rzeczywiście – prawo do prywatności wyraża się także w wolności od ingerencji w życie prywatne, rodzinne i domowe, i to niezależnie do tego, czy dotyczy faktów obojętnych czy kłopotliwych. Należy zatem stwierdzić, że naruszenie prywatności następuje w momencie określonego działania sprawcy, wkraczającego w sferę życia prywatnego pokrzywdzonego, na przykład przez nagrania lub fotografowanie. O istotności naruszenia prawa do prywatności nie decyduje sama treść materiałów powstała w wyniku nieuprawnionego wkroczenia w sferę prywatności pokrzywdzonego, ale przede wszystkim to, w jaki sposób do naruszenia doszło, i ewentualnie jak często dochodziło do tych naruszeń. W tym drugim aspekcie uwidacznia się *iunctim* między znamieniem uporczywości nękania a znamieniem istotności naruszenia prawa do prywatności. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której uporczywe nękanie pokrzywdzonego łączące się z naruszeniem prywatności nie stanowiłoby istotnego naruszenia tego prawa. Wobec wyrażanego ponadto w piśmiennictwie poglądu, zgodnie z którym „prywatność sama w sobie, niezależnie od konkretnej naruszonej jej sfery, jest dobrem na tyle istotnym, że każde jej naruszenie jest istotne”, nie jest bezpodstawne przekonanie o tym, że znamię „istotności” stanowi *superfluum* ustawowe, co przy poszanowaniu zakazu wykładni *per non est* prowadzi do wniosku, że „zawężenie zakresu kryminalizacji przez warunek spełnienia tej przesłanki koresponduje z wymogiem co do ustalenia stopnia intensywności zachowania sprawcy”²¹.

4. Statystyki

Zgodnie ze statystykami Komendy Głównej Policji (dalej: KGP)²² od 2012 do 2019 roku liczba postępowań związanych ze stalkingiem stale rosła. W 2012 roku wynosiła 4455, a w 2019 roku aż 10 712. Oznacza to, z biegiem czasu potencjalne ofiary

z dnia 21 grudnia 2020 r. (IV KK 253/20), Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2013 r. (III KK 417/13).

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2016 r. (sygn. akt IV KK 196/15), LEX nr 1976249.

²² Strona internetowa Komendy Głównej Policji, Statystyki dotyczące uporczywego nękania i wykorzystania wizerunku (art. 190a), <https://statystyka.policja.pl/download/20/353421/Uporczywenekanieiwykorzystaniewizerunku-art190a.xlsx> (dostęp: 17.01.2022).

częściej decydowały się zgłosić fakt o popełnieniu przestępstwa z art. 190a Kodeksu karnego. Nieznaczny spadek liczby postępowań dotyczących stalkingu KGP zanotowała w 2020 roku, kiedy to liczba ta wynosiła 8984; jest to jednak liczba mniejsza niż w roku 2018.

Podobną tendencję zauważamy w przypadku liczby przestępstw stwierdzonych oraz liczby przestępstw wykrytych. Liczby te w statystykach stopniowo rosną do 2019 roku. Do statystyk przestępstw stwierdzonych zalicza się przestępstwa potwierdzone w toku zakończonego postępowania przygotowawczego. Wiąże się to często z wniesieniem aktu oskarżenia do sądu. Jeśli zaś chodzi o przestępstwa wykryte, to według definicji KGP są to przestępstwa stwierdzone, w których ustalono chociaż jedną osobę podejrzaną.

Zupełnie inaczej wygląda sytuacja w przypadku danych statystycznych KGP dotyczących wskaźnika wykrywalności. W 2012 roku liczba procentowo była najwyższa i wynosiła aż 75%, najniższą zaś odnotowano w roku 2020 – 61,5%. Zgodnie z definicją zamieszczoną na stronie KGP wskaźnik wykrywalności „to iloraz liczby przestępstw wykrytych (łącznie z wykrytymi podjęciu z umorzenia) przez ogólną liczbę przestępstw stwierdzonych powiększoną o liczbę przestępstw wykrytych po podjęciu postępowań umorzonych w roku ubiegłym lub latach poprzednich – wyrażony w procentach”²³. Oznacza to, że pomimo rosnących liczb we wcześniejszych statystykach wciąż wielu sprawców pozostaje bezkarnych. Liczba sprawców, którzy nie ponieśli odpowiedzialności karnej, rosła w ubiegłych latach z roku na rok. Fakt ten może wpływać na brak poczucia bezpieczeństwa ofiar (Bąk, 2015, s. 46).

Dane statystyczne dotyczące kar wymierzonych sprawcom stalkingu znajdują się w Informatorze Statystycznym Wymiaru Sprawiedliwości²⁴. Z przedstawionych tam informacji wynika, że oskarżeni w latach 2011–2018 otrzymywali kary wymierzone na podstawie art. 190a § 1 Kodeksu karnego. Najwięcej skazanych za przestępstwo z art. 190a Kodeksu karnego było w 2018 roku, od roku 2011 liczba ogólna skazanych za powyższe przestępstwo rosła z roku na rok. Najczęściej wymierzano sprawcom karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W drugiej kolejności sądy wymierzały grzywnę. Najrzadziej orzekano karę ograniczenia wolności oraz karę mieszaną. Nigdy nie wymierzono za samoistne przestępstwo stalkingu kary 25 lat pozbawienia wolności ani dożywotniego pozbawienia wolności. Tylko raz w latach 2011–2018 orzeczono samoistny środek karny. W ciągu lat widać tendencję odchodzenia przez sądy od wymierzania kary izolacyjnej pozbawienia wolności na rzecz kary nieizolacyjnej – grzywny.

²³ Strona Komendy Głównej Policji, Uwagi i definicje, <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagiidefinicje.docx> (dostęp: 17.01.2022).

²⁴ Strona internetowa Informatora Statystycznego Wymiaru Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,41.html> (dostęp: 17.01.2022).

Według danych Centers for Disease Control and Prevention z 2014 roku²⁵ około 15% kobiet i 6% mężczyzn w Stanach Zjednoczonych kiedykolwiek doświadczyło stalkingu. Młodzi ludzie są bardziej narażeni na prześladowanie, gdyż według danych z 2010 roku ponad 50% kobiet, które przeżyły nękanie, i ponad 30% mężczyzn, którzy przeżyli nękanie, zostało po raz pierwszy nękanych przed ukończeniem 25. roku życia. Zgodnie ze statystykami z 2014 roku w USA ponad 80% pokrzywdzonych stalkingiem przyznało, że znają napastnika w jakimś stopniu. W większości przypadków sprawcą okazywała się osoba, z którą ofiara jest lub była w związku, znajomy lub członek rodziny. Nieznajomi byli zgłaszani jako sprawcy stalkingu w mniej niż 25% przypadków.

Według National Intimate Partner and Sexual Violence Survey²⁶ stalking jest zjawiskiem powszechnym. W przybliżeniu jedna na sześć kobiet i jeden mężczyzna na 17 doświadcza prześladowania w swoim życiu. Prawie 54% ofiar kobiet i 41% ofiar mężczyzn doświadczyło prześladowania przed ukończeniem 25. roku życia. Stalking wpływa na zdrowie fizyczne i psychiczne ofiar. Badania pokazują, że prześladowanie może prowadzić do depresji i zespołu stresu pourazowego. Około 68% ofiar kobiet i 70% mężczyzn doświadczyło w ciągu swojego życia groźby obrażeń fizycznych.

Podsumowanie

Zachowanie Diskorolki wypełnia znamiona określone w art. 190a § 1 Kodeksu karnego. Gruszczyński istotnie narusza prywatność innych influencerów, którzy nie wyrazili zgody na to, aby być „prześwietlonym”. Mimo argumentów innych twórców nie zaprzestaje swojej działalności, „prześwietlając” kolejnych tiktokerów. Warto podkreślić, iż niektóre z jego wypowiedzi mają bardzo prześmiewczy charakter. Nie zdaje on sobie bowiem sprawy z tego, że popełnia przestępstwo, albo zdaje sobie z tego sprawę, lecz czuje się bezkarny. W konsekwencji jego młoda widownia stara się naśladować swojego idola, a także wymyślać nowe formy nękania twórców internetowych. Wynika to najprawdopodobniej z poczucia bezkarności, która w mniemaniu niektórych internautów jest zjawiskiem powszechnym w sieci.

²⁵ Agencja rządu federalnego Stanów Zjednoczonych wchodząca w skład Departamentu Zdrowia i Opieki Społecznej. Jej siedziba główna znajduje się w Atlancie. Strona internetowa CDC, <https://www.cdc.gov/> (dostęp: 17.01.2022).

²⁶ „National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS) to trwająca ankieta, która zbiera najbardziej aktualne i kompleksowe dane na poziomie krajowym i stanowym na temat przemocy ze strony partnerów intymnych, przemocy seksualnej i prześladowania ze strony prześladowania w Stanach Zjednoczonych. CDC opracowała NISVS w celu gromadzenia danych na temat tych ważnych problemów zdrowia publicznego i wzmocnienia działań zapobiegających przemocy”. Szerzej zob. strona internetowa CDC, <https://www.cdc.gov/violenceprevention/datasources/nisvs/index.html> (dostęp: 17.01.2022).

Aby Diskorolka mógł ponieść odpowiedzialność karną, wymagany jest jednak wniosek pokrzywdzonych. Wynika to wprost z konstrukcji przepisu art. 190a k.k. Dopiero na podstawie takiego wniosku prokurator podejmie odpowiednie postępowanie. Dotychczas żaden pokrzywdzony nie zdecydował się zawiadomić o tym odpowiednich organów ścigania. Należy się zastanowić, czy nie trzeba podjąć innych środków prawnych. Należałoby je jednak stosować z dużą ostrożnością, gdyż mogłyby one uderzyć nie tylko w sprawcę, lecz także w dobro ofiary – to tej ostatniej bowiem przynajmniej się możliwość decydowania o swoim poczuciu zagrożenia, poniżenia czy udręczenia. Zdecydowanie godne pochwały są działania portali społecznościowych, które usuwają lub ukrywają niezgodne z prawem materiały. Niekiedy jednak te czynności są podejmowane zbyt późno.

Bardzo istotną kwestią, na którą w kontekście postępowania Diskorolki należy także zwrócić uwagę, jest kontrolowanie wiadomości zamieszczanych przez użytkowników w internecie. Sprawcy cyberstalkingu tylko czekają na kolejne informacje o swojej ofierze. Potrafią oni znaleźć dane, które umykają zwykłemu użytkownikowi internetu. Na pewno należy publikować w sieci tylko wcześniej przemyślane informacje i nie udostępniać danych mogących wpłynąć na ewentualną identyfikację wrażliwych danych konkretnej osoby.

Na zakończenie warto wskazać, jak internetowe działanie Diskorolki wpływa na jego wizerunek. Osoby komentujące treści przez niego zamieszczane wielokrotnie sugerowały, aby zmienił on swoje zachowanie. Niemniej krytyka ze strony widzów nie przyniosła zamierzonych efektów. Diskorolka bowiem świadomie w przesyłanych przez siebie materiałach zamieszcza informacje mogące świadczyć o cyberstalkingu. W ten niekonwencjonalny sposób buduje „własną markę”, zaś przez nie do końca legalne zachowanie pozyskuje nowych młodych widzów. Obecnie osoby publikujące treści w internecie, aby dotrzeć do większej liczby odbiorców, publikują materiały kontrowersyjne, a czasami nawet nielegalne. Internetowi twórcy nie są zwolnieni z przestrzegania prawa, a przede wszystkim represyjnego prawa karnego. Gdy zostanie złamana norma prawna, organ stosujący prawo będzie musiał ją zastosować do sprawy bez względu na to, kim jest sprawca i w jakim miejscu dany czyn został popełniony.

Bibliografia

- Bąk I. (2015). „Struktura i typologia przestrzenna przestępczości w Polsce”. *Ekonometria*, 4(50).
- Brzezińska J. (2021). 2. *Typizacja jako proces kształtowania typu przestępstwa*. W: J. Brzezińska. *Struktura zmodyfikowanych typów przestępstw. Analiza teoretyczna*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Budyn-Kulik M. (2020). „Nowe znamiona nękania z art. 190a § 1 Kodeksu karnego”. *Palestra*, 9. <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2020/artukul/nowe-znamiona-nekania-z-art.-190a-1-kodeksu-karnego> (dostęp: 18.03.2022).

- Cyrklaff-Gorczyca M. (2017). *Cyberstalking jako forma przemocy z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych*. W: K. Materska, B. Taraszkiewicz (red.). *Ekologia informacji a zasoby informacyjne w bibliotekach i cyberprzestrzeni*. Słupsk: Biblioteka Uczelniana Akademii Pomorskiej [etc.].
- Filipkowski W. (2019). § 3. *Profilaktyka przestępczości komputerów i ich sieci*. W: E.W. Pływachewski i in. *Kryminologia. Stan i perspektywy rozwoju. Z uwzględnieniem założeń Agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Groth J. (2010). „Cyberstalking – perspektywa psychologiczna”. *Forum Oświatowe*, 2(43).
- Hołyst B. (2015). „Cyberstalking as a form of cyberharassment”. *Ius Novum*, 2.
- Kosińska J. (2008). „Prawnokarna problematyka stalkingu”. *Prokuratura i Prawo*, 10.
- Kulesza J. (2014). „Prawnokarna ochrona wolności jednostki w kontekście zasad teorii kryminalizacji”. *Prokuratura i Prawo*, 6.
- Mozgawa M., Budyn-Kulik M. (2012). „Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania”. *Themis Polska Nova*, 2, s. 15–54.
- Radoniewicz F. (2016). 2.2. *Klasyfikacja przestępstw komputerowych*. W: F. Rodniewicz. *Odpowiedzialność karna za hacking i inne przestępstwa przeciwko danym komputerowym i systemom informatycznym*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Marek K. (2020). „Przestępstwo uporczywego nękania (stalkingu) w świetle nowelizacji kodeksu karnego z dnia 31 marca 2020 r.” *Studia Prawnoustrojowe*, 50.
- Nierenberg B. (2011). *Zarządzanie mediami. Ujęcie systemowe*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sobczak J., Kakareko K. (2018). *Nękanie w Internecie*. W: M. Mozgawa (red.). *Stalking*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Worona J. (2020). 2.1.4. *Cyberprzestępstwa związane z treścią informacji*. W: J. Worona. *Cyberprzestrzeń a prawo międzynarodowe. Status quo i perspektywy*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2022 poz. 1138).
- Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2011 72 poz. 381).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 568).

Orzecznictwo

- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2020 r. (IV KK 253/20).
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2020 r. (sygn. akt III KK 266/20).
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2016 r. (sygn. akt IV KK 196/15), LEX nr 1976249.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2015 r. (sygn. akt V KK 329/15).
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2013 r. (III KK 417/13).

Źródła prasowe i internetowe

- Kawalec B., *Kim jest Influencer? Po zasięgach i charyzmie ich poznać*. <https://www.whitepress.pl/baza-wiedzy/275/kim-jest-influencer-po-zasięgach-i-charyzmie-ich-poznać> (dostęp: 18.03.2022).
- Konopsky, *NAJGORSZY STALKER POLSKIEGO INTERNETU (NITRO KONTRA RIOT, PLANY FRIZA, EDP UPDATE, LOGAN PAUL)*. <https://www.youtube.com/watch?v=IoR0x-mhCNQ> (dostęp: 17.01.2022).
- Mandzio, *MANDZIO OGLĄDA FILM PROSTRACJI – DISKOROLKA – jak zostać STALKEREM?* <https://www.youtube.com/watch?v=EmvhbzmJXxY&t=786s> (dostęp: 17.01.2022).
- Mroczek S., *Co to jest hashtag i do czego on służy?* <https://www.angelsadvertising.pl/co-to-jest-hashtag-i-do-czego-on-sluzyl> (dostęp: 17.01.2022).
- Profil Diskorolki na TikToku, <https://www.tiktok.com/@diskorolka> (dostęp: 16.01.2022).
- Profil Diskorolki na YouTubie, <https://www.youtube.com/c/DiskorolkaOficjalny> (dostęp: 16.01.2022).
- Profil Diskorolki na Facebooku, <https://www.facebook.com/diskorolka> (dostęp: 16.01.2022).
- Profil Pasieka na TikToku: <https://www.tiktok.com/@pasiekofficial> (dostęp: 17.01.2022).
- Profil Ewy Zawady (DobraFaza) na TikToku: <https://www.tiktok.com/@dobrafaza> (dostęp: 17.01.2022).
- Prostracja, *DISKOROLKA – jak zostać STALKEREM?* <https://www.youtube.com/watch?v=IY9yj-nfgmE> (dostęp: 17.01.2022).
- Revo, *DISKOROLKA zaorał PROSTRACJĘ? (JELENIEWSKA, PASIEK, DOBRAFAZA)*. <https://www.youtube.com/watch?v=HDnCuok2Jfw> (dostęp: 17.01.2022).
- Strona internetowa CDC, <https://www.cdc.gov/> (dostęp: 17.01.2022).
- Strona internetowa Informatora Statystycznego Wymiaru Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,41.html> (dostęp: 17.01.2022).
- Strona Komendy Głównej Policji, *Uwagi i definicje*. <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagiidefinicje.docx> (dostęp: 17.01.2022).
- Strona internetowa Komendy Głównej Policji, *Statystyki dotyczące uporczywego nękania i wykorzystania wizerunku (art. 190a)*. <https://statystyka.policja.pl/download/20/353421/Uporzycwienekanieiwykorzystaniewizerunku-art190a.xlsx> (dostęp: 17.01.2022).